

Tozduman Yaralı, Kevser ve Elifcan Didin (2018). “Sürdürülebilir Gelişme Amaçlı Eğitimde Etkili Bir Örnek: ‘Küçük Ağaç’ın Eğitimi”. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 19, S. 35, s. 850-869.

DOI: 10.21550/sosbilder.350313

SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞME AMAÇLI EĞİTİMDE ETKİLİ BİR ÖRNEK: “KÜÇÜK AĞAÇ’IN EĞİTİMİ”


Kevser TOZDUMAN YARALI*
Elifcan DİDİN**

Gönderim Tarihi: Kasım 2017

Kabul Tarihi: Mart 2018

ÖZET

Yeni yüzyılda insanların doğa ile olan ilişkileri, ekosistem ile ilişkili önemli bir sorun haline gelmiştir. Bunun sonucunda dünya çapında bir politika haline gelen ‘sürdürülebilir gelişme’ kavramı birçok ülkenin ortak kavramı olmuştur. Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için var olan olanakları tüketmeden, günümüzün ihtiyaç duyduklarını sağlamak olarak tanımlanan sürdürülebilir gelişmenin, ekonomik, toplumsal ve çevresel olmak üzere üç boyutu olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle geleneksel çevre eğitimi yerini, ‘Sürdürülebilir Gelişme Amaçlı Eğitim’ yaklaşımına bırakmıştır. Bu yaklaşımda etkili uygulamalara gereksinim vardır. Bu sebeple, içinde doğaya karşı farklı bir yaklaşım bulunduran “Küçük Ağaç’ın Eğitimi” adlı kitap, araştırma kapsamında incelenmiştir. Nitel olarak yürütülen çalışma, durum deseni olarak tasarlanmıştır. Doküman incelemesinin kullanıldığı çalışmada, betimsel analiz ve söylem analizi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda “Küçük Ağaç’ın Eğitimi” adlı kitapta çocukların, sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitimlerine örnek teşkil edebilecek etkili uygulamalar olduğu belirlenmiştir. Bu uygulamalarla ve çocuk katılımını esas alan programlarla çocukların çevrelerine karşı daha duyarlı, sorumlu bireyler olmalarının önü açılacaktır.

*  Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü, kevsertozduman@hotmail.com

**  Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü, elifcandidin@gmail.com

Anahtar Kelimeler: sürdürülebilir gelişme, sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim, çocuk ve çevre, Küçük Ağaç 'ın Eğitimi, doküman analizi

An Effective Example in Education for Sustainable Development “The Education of Little Tree”

ABSTRACT

In the new century, relations of humans with nature have become an important problem associated with the ecosystem. As a consequence, the concept of ‘sustainable development’ which is a worldwide policy has become the common concept of many countries. Defined as meeting today’s needs without consuming existing resources for meeting the needs of next generations; ‘sustainable development’ has three dimensions of the development as economic, social and environmental. Thus, conventional environmental education has been replaced by the approach of ‘Education for Sustainable Development’. This approach requires efficient applications. Therefore, the book “The Education of Little Tree” including a different approach towards nature was examined within the scope of this study. The study conducted qualitatively was designed as a case pattern. In the study using document analysis, descriptive analysis and discourse analysis were conducted. As a result of the study, it was determined that the book of “The Education of Little Tree” contained efficient applications that would set an example to children’s trainings for sustainable development. These applications and programs based on children’s participation will enable children to become responsible individuals who are more sensitive to their environment.

Key words: sustainable development, education for sustainable development, child and environment, The Education of Little Tree, document analysis

**“Yeryüzüne iyi davranın.
O atalarınızdan miras kalmadı,
onu çocuklarınızdan ödünç aldınız”**

Bir Kızılderili Atasözü

1. Giriş

Günümüz çocukları, birçok ülkenin doğal kaynakları kullanma ve yurttaşların çevreyi yönetme konusundaki rollerini yeniden değerlendirdiği bir dönem içindedirler. Hart (2016: 3) kalkınma konusunda en iyi yaklaşımın,

demokratik ve yüksek oranda katılımcılık içeren toplumlarda çevre yönetimini anlayan ve ona özen gösteren bireylerce oluşturulabileceğini vurgulamıştır. Çocukların çevre eğitiminin tüm ülkelerde ve toplumlarda, yerel toplum katılımı ilkeleri ve uygulamaları ile aynı seviyeye getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Çocukların demokrasi isteği ve katılım için yeterlilik geliştirebilmelerini sağlamak amacıyla çocuklara doğrudan katılım fırsatı sunulmalıdır. Bunun için fiziksel çevrenin planlanması, tasarımı, düzenlenmesi ve yönetimi gibi alanlar bu fırsatı sunmak için oldukça uygundur. Çünkü çocuklar birçok toplumsal soruna kıyasla çevresel sorunlara daha ilgilidirler ve çevresel sorunları daha net algılamaktadırlar. Tüm bunların önemli olmasına zemin oluşturan ise, yeni yüzyılda insanların doğa ile olan ilişkilerinin ekosistemde oldukça önemli bir sorun haline gelmesidir. Hart (2016: 23), kendi toplumlarında çevre konularında düşünebilen, hatta eleştiride bulunabilen çocukların, küresel sorunların farkında olarak ciddi dönüşümler yaratabileceklerini belirtmiştir. Bunun için çocukların katılımının ciddiye alınması gerektiğini ve gelişen yetenekleri ve eşsiz güçlerinin göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

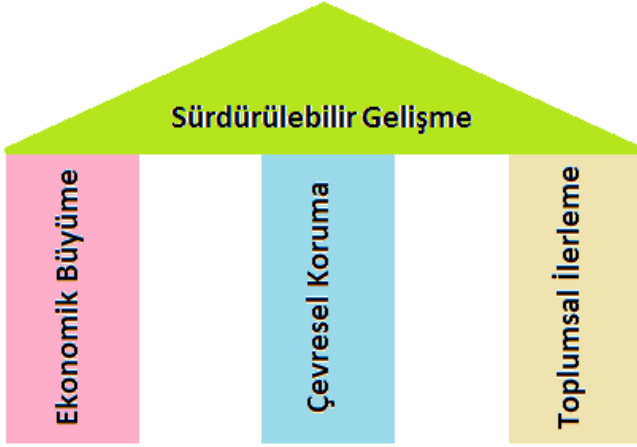
Günümüzde insanların doğa ile olan ilişkileri, ekosistemle ilişkili öngörülebilir bir sorun haline almış ve dünya çapında bir politika haline gelen ‘sürdürülebilir gelişme’ kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sürdürülebilir gelişme (sustainable development), Brundtland Komisyonu olarak da adlandırılan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun (The World Commission on Environment and Development, WCED) 1987 yılında yayınladığı ‘Ortak Geleceğimiz’ (Our Common Future) raporunda; gelecek nesillerin kendi gereksinim ve beklentilerini karşılayabilme olanaklarını yok etmeden, bugünün gereksinim ve beklentilerini karşılamak şeklinde ifade edilmiş (WCED 1987: 16) ve bu rapor ile daha bilinir bir kavram haline gelmiştir. Sürdürülebilir gelişmenin hedeflerinden bazıları şunlardır: Yoksulluğu ve açlığı bitirmek, sürdürülebilir tarımı teşvik etmek, tüm insanlar için sağlıklı bir yaşam sunmak, kapsamlı, adil ve kaliteli eğitim sağlamak, toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmak ve tüm kadınları ve kızları güçlendirmek, su ve sanitasyonun kullanılabilirliğini ve sürdürülebilir yönetimini sağlamak, sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, herkes için tam ve üretken istihdamı teşvik etmek, ülkeler arası eşitsizliği azaltmak, sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarını sağlamak, okyanus,

deniz ve deniz kaynaklarını korumak ve sürdürülebilir bir şekilde kullanmak, karasal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımını korumak, iyileştirmek ve desteklemek, biyolojik çeşitlilik kaybını durdurmaktır (United Nations 2017).

Sürdürülebilir gelişme 80’li yılların sonuna doğru önem kazanmaya başlamış ve sürdürülebilir çevre eğitiminin baskın bir görüş haline gelmesini hızlandırmıştır (Tanrıverdi 2009). Unesco 1975-1995 yılları arasında uygulanan ‘Uluslararası Çevre Eğitimi Programı’nı, ‘Sürdürülebilir Gelecek İçin Eğitim’ programı adıyla güncellemiştir (UNESCO 1997). Bu programda, ekonomik gelişmenin temelinde ‘insani gelişme’nin bulunduğu ve ‘sürdürülebilir ekonomi’nin ise doğal kaynakların korunması ve eşit şekilde paylaşılması ile doğrudan ilgili olduğu; bu nedenle çevre eğitiminin sürdürülebilir gelişmede önemli bir araç olduğu belirtilmektedir (Sauve 1996: 9). UNESCO (2017), iklim değişikliği ve biyo-çeşitlilik gibi sürdürülebilir kalkınma konusunda her seviyede ve toplumsal bağlamda kaliteli eğitime erişimi arttırmayı, eğitimi yeniden yönlendirerek toplumu dönüştürmeyi ve insanların sürdürülebilir kalkınma için gerekli bilgi, beceri, değer ve davranışları geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bireylerin zorlukları çözen, kültürel çeşitliliğe saygı duyan ve daha sürdürülebilir bir dünya yaratmaya katkıda bulunan sorumlu aktörler olmaları teşvik edilmektedir.

Bu kapsamda çevre eğitiminin içeriğinin sürdürülebilir gelişmenin ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutları kapsaması gerektiği görülmektedir (Bkz. Şekil 1). Çevresel boyut, ekosistem bilgisini içermektedir. Ekonomik boyut, kaynakların sürdürülebilir kullanımını üzerine temellenmiş ekonomik gelişmeyi ifade etmektedir. Buna göre, çevre eğitiminin ekonomik boyutu, kalkınma anlayışı yerine öz kaynaklara dayalı sürdürülebilir gelişme yaklaşımının, gösterişçi tüketim yerine gerçek ihtiyaçlara yönelik tüketim alışkanlıklarının geliştirilmesine dönük eğitim süreçlerini içermektedir (Geray 1997). Toplumsal boyut ise dünyadaki yaşam olanaklarının ulus içi, evrensel ve nesiller arası düzeyde adil şekilde dağılımına yönelik farkındalığı ve buna yönelik sivil toplum kuruluşları gibi baskı gruplarının oluşturulmasını ele almaktadır. Bu boyut, sağlıklı ve temiz bir çevrede yaşama hakkıyla birlikte, yeryüzü kaynaklarının herkesin temel gereksinimlerini karşılayabilecek şekilde değerlendirilmesi gerektiği anlayışının benimsenmesini kapsamaktadır (Özdemir 2007).

Şekil 1. Sürdürülebilir gelişmenin üç sütunu (Adams 2006: 2).



Dünya ekonomik kalkınma komisyonuna göre sürdürülebilir gelişmede her üç boyutun birlikte ele alınması gerekmektedir (Sarıkaya ve Kara 2007). Ancak, sürdürülebilir gelişmenin gelecek kuşaklarla bağlantısının kurulmasında çevresel boyutun en elverişli araç olduğu belirtilmektedir. Çünkü insan faaliyetleri ile çevrenin kendini yenileme becerisi yok edildiğinden, bu durum gelecek kuşakların refahına engel olmakla birlikte, onların yaşam hakkını da tehdit eder boyutlara gelmektedir (Tıraş 2012; Hart 2016: 5).

UNESCO (2005), tarafından hazırlanan ‘Sürdürülebilirlik Açısından Öğretmen Eğitimini Yeniden Planlama Önerileri ve Rehberi’nde ‘Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim’in bilgiyi pasif olarak alma ve yalnızca bahsedilen konuları anlamak yerine, bu konularda beceri, tutum, değer ve anlayış geliştirmekle sağlanabileceği belirtilmiştir. Bu görüşün yapılandırmacı eğitim yaklaşımıyla paralellik gösterdiği görülmektedir. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı milattan öncesine kadar uzanan felsefi bir temele dayanmaktadır. Bu yaklaşım birçok filozof ve düşünürün görüşleriyle şekillenmiştir (Sokrates, Aristoteles, Locke, Rousseau, Mevlana vb.) (Aslan ve Aydın 2016). Yakın tarihe geldiğinde ise, yapılandırmacılığın eğitimde ve çocuk gelişiminde uygulanmasına öncülük eden isimlerin Jean Piaget ve Lev S. Vygotsky olduğu görülmektedir (Arslan 2007). Yapılandırmacı yaklaşım,

öğrenmenin oluşumuna yönelik ‘İnsan nasıl öğrenir?’ sorusuna cevap arayan, öğrenmenin doğasına ilişkin bir teoridir (Aslan ve Aydın 2016). Bireyin duyuşal girdilerini kullandığı ve bunlardan bir anlam çıkardığı aktif bir süreçtir (Baş 2011). Öğrenenin etkin katılımını içeren yapılandırmacı öğrenmede, bilgi doğrudan alınmaz, var olanın üzerine inşa edilir ya da tekrar keşfedilir. Bireylerin sahip olduğu bilgi ve algı farklılıkları da, tek doğru yerine, aynı kavrama farklı anlamlar yüklemelerine sebep olabilir (Nola 1998; Şaşan 2002; Whitsed 2004). ‘Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim’de çocuklarda beceri, tutum, değer ve anlayış geliştirmenin benimsemesi, eğitimde ilerlemecilik felsefesine de vurgu yapmaktadır. Kendi kendine düşünmeyi öğreten ilerlemecilik, bağımsız öğrenmenin gerçekleşmesine yardımcı olurken, baskıcı görüşlerin fikirleri kontrol etmesini engeller. Bu yolla değişen şartlara uyum sağlayan yaratıcı bireylerin yetişmesine olanak sağlar. İlerlemecilik felsefesi, geleneksel eğitimin tutuculuğuna ve dayatmacılığına karşı çıkararak demokratikliği ve değişimciliği savunur. Deneme-yanılma yoluyla öğrenmeyi, yaşamın kendisini eğitim süreci olarak düşünmeyi, eğitimde yönlendirmeyi değil öneride bulunmayı dikkate alan ve problem çözmeyi temel öğrenme yöntemi olarak benimseyen bir felsefedir (Erkılıç 2013; Sönmez 2006; Walker 2003). Her ne kadar ilerlemecilikte ve yapılandırmacılıkta, ortak olarak öğrenmede deneyimin üzerinde durulsa da; yapılandırmacılıkta bilginin bireysel ve sosyal olarak yapılandırıldığı, yani öznel olduğu görülmektedir. İlerlemecilikte ise bilgi dinamiktir. İlerlemecilik felsefesinde eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılarak, düşünme kapasitesinin artırılması amaçlanır (Şimşek 2004). Eleştirel düşünmenin temelinde de kanıta dayalı değerlendirme ve sorgulama vardır; her zaman doğru bilinenin çürütülebileceği göz önünde bulundurulur (Nosich 2016: 6). Aynı zamanda yapılandırmacılık bireyin ‘nasıl öğreneceği’ne vurgu yaparken, ‘nasıl öğretileceği’ üzerinde durmamaktadır. Buna karşın ilerlemecilik felsefesi öğrenme ortamı ve öğretmenin rolü gibi faktörlerle daha çok ilgilenmektedir (Erkılıç 2013; Sönmez 2006).

Araştırma kapsamında incelenen, içerisinde yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ve ilerlemecilik felsefesinin bakış açılarını barındırdığı düşünülen “Küçük Ağaç’ın Eğitimi” kitabı, yaşamı ve doğayı anlamaya odaklanan, 1976 yılında yayımlanan otobiyografik bir romandır. Küçük bir çocuğun hayatını konu alır. Bu çocuğa hitaben kullanılan ‘Küçük Ağaç’, büyükannesi ve

büyükbabasıyla yaşayan annesiz babasız bir Çerokidir (Kızılderili kabilesinin ismi). Kitapta derin bir anlam arayışı hüküm sürer. Sevgi, dürüstlük, samimiyet, özgürlük ve sorumluluk gibi değerler doğa ekseninde işlenir. Doğa, kitabın merkezindedir ve Çerokinin evi olarak görülür; yaşadığı sürece hiç yabancılık çekmeyeceği, öldükten sonra döneceği kucak olarak yansıtılır. Kitapta Küçük Ağaç, doğanın çocuğudur ve okura doğayla bütünleşmenin gücünü sunar. Büyükanne ve Büyükbaba'nın torunlarını yetiştirme sürecinde yapılandırmacı yaklaşıma yer verdikleri ve doğayla bütünleşmiş uygulamalarının altında da ilerlemecilik felsefesinin olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle “Küçük Ağaç’ın Eğitimi” adlı kitap, yapılandırmacı yaklaşım ve ilerlemecilik felsefesinin odağından, sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim (SGAE) yönüyle incelenmiştir.

2. Yöntem

Araştırmada nitel model ve durum deseni kullanılmıştır. Durum çalışması sınırlandırılmış bir sistemi içerir (Johnson ve Christensen 2014: 395; Merrriam, 2013: 40). Durum çalışması gerçek yaşam bağlamında, bütün içindeki bir durumu ele alır. Durum çalışmaları bir veya daha fazla durumla ilgili detaylı açıklama yapma üzerine odaklanmış bir türdür (Johnson ve Christensen 2014: 395). Bu çalışmada durum olarak belirlenen “Küçük Ağaç’ın Eğitimi” kitabıdır. Araştırma kapsamında incelenen kitabın yazarı, Forest Carter’dir. Say Yayınevinden çıkan kitap 280 sayfadır. Kitap anne babası olmayan Kızılderili (Çeroki) bir çocuğun büyükbaba ve büyükannesi ile doğayla iç içe yaşadığı serüveni anlatır.

Nitel araştırma modelinde bir veri toplama yöntemi olan doküman incelemesinin kullanıldığı araştırmada, betimsel analiz ve söylem analizi yapılmıştır. Betimsel analizde veriler daha önceden belirlenen kategorilere göre yorumlanır. Bu araştırmada esas alınan kategoriler, SGAE’nin üç boyutunu oluşturan; çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutlardır (Adams 2006: 2) (Bkz. Şekil 1). Betimsel analizin amacı, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek 2013: 256). Söylem analizi, kelime ya da kelime gruplarının ötesinde bir anlama odaklanır. Bu nedenle analiz kaynağını, dilin yapısı gereği konuşmalar ve yazılı metinler oluşturur. Bu kalıplar içerisinde, kelimelerin görünür anlamlarından çok, dil özelliklerinin tanınması önemlidir. Ayrıca,

söylenenin ne olduğundan ziyade nasıl söylendiği dikkate alınmaktadır (Mil 2007). Çünkü anlam, görünen anlamın ötesinde yorumlayıcının görüşünden etkilenir ve kültüre özgüdür (Glesne 2015: 256).

Çalışma kapsamında kitap iki araştırmacı tarafından bir kez okunduktan sonra ikinci okumada konuya ilişkin notlar alınarak okunmuştur. İki araştırmacı sürdürülebilir gelişim kapsamında not ettikleri bölümleri incelemişler ve hemfikir oldukları kısımları araştırmaya dâhil etmişlerdir. Kitapta sürdürülebilir gelişme ile ilgili doğrudan ilişkili olduğu düşünülen ifadelere araştırma kapsamında yer verilmiştir. Elde edilen veriler SGAE kapsamında tartışılmıştır.

Şekil 2. Veri analiz sürecini gösteren akış planı



3. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde, kitapta işlenen konular/olaylar sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim kapsamında ele alınmış ve tartışılmıştır.

Sürdürülebilir gelişmenin dünya çapında bir politika haline gelmesi 1992 yılında Brezilya’da 178 ülkenin katılımıyla düzenlenen ‘Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’ (1992 Rio Konferansı) ile gerçekleşmiştir. Konferansta, insanın sürdürülebilir gelişmenin merkezinde yer aldığı; doğa ile uyumlu, sağlıklı ve verimli bir yaşam hakkı olduğu belirtilmiştir. “Küçük Ağaç’ın Eğitimi”nde de doğanın bir devinim içerisinde olduğu kabul edilir. Kitapta insanın doğaya duyması gereken saygı ve kurduğu uyum şu şekilde ifade edilmiştir: “Söğütlerdeki yuvalarında sallanan ve beni tanıyana kadar yaygara koparan kırlangıçlar -beni tanıyınca başlarını kaldırıp konuşurlardı- kıyı boyunca şarkı söyleyen ama yakına gelince susan kurbağalar; ta ki Büyükbaba bana kurbağaların yürürken sallanan yeri hissedebildiğini söyleyene kadar. Büyükbaba, Çerokilerin nasıl yürüdüğünü, topuğunu bastırarak değil ayakucunda, makosenleri yerde kaydırarak yürüdüğünü gösterdi. Sonra yaklaşır, bir kurbağanın yanı başına otururdum,

o da şarkı söylemeye devam ederdi.”(s. 75). Çocuklarda gerçek ekolojik anlayışın oluşabilmesi için çocukların çevresel koşulları yerinde gözlemleyebilmeleri gerekmektedir. Soyut işlemler dönemine geçmemiş bir çocuğun (11 yaş altı) küçük ölçekli yerel ekosistemleri keşfetmesi gerekmektedir. Buna göre, bir göletteki yaşamı ve buradaki ekosistemi etkileyen birçok faktörü inceleme şansı bulan bir çocuk, ekosistemi, amazon bölgesi hakkında çok fazla kitap okuyan ve film izleyen aynı yaştaki çocuktan daha iyi anlamaya hazırdır (Hart 2016: 21). Piaget’e göre (1999), her gelişim döneminin özellikleri bilginin inşasında önemlidir. Nesnel gerçekliğin kavranması, bireyin bilişsel yapıları üzerine temellenir. Dış dünya ile ilgili anlam oluştururken Piaget, bireyin zihinsel yapısının çok etkili olduğunu söyler; ancak hiçbir zaman bireysel deneyimlerin ve çevre ile etkileşimin önemini göz ardı etmez. Yapılandırmacı bakış açısında da öğrenme, öğrenenin duyuşal girdilerini kullandığı ve bunlardan bir anlam çıkardığı aktif bir süreç olarak görülür (Baş 2011). Öğrenme, duyuşal girdilerden anlam çıkarma süreci olan algılama ile doğrudan bağlantılıdır. Çocuklarda algının etkililiği deneyimler aracılığı ile gelişir ve dikkatleri daha aktif bir hale geldiğinden, deneyimler sonucu öğrenme daha kalıcı hale gelir (Miller 2007: 460).

Kitapta önemli bir kavram ele alınır: “Gidişat...”. Gidişat, tabiattaki düzenin yansımasıdır, doğadaki dengeyi sembolize eder. Gidişat kavramı kitabın genelinde kendini hissettirir. Bu kavramın SGAE’nin ekosistem bilgisini içeren çevresel boyutuyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bir gün ava giderken bir şahinin bildircını yakalamasına üzölen Küçük Ağaç’a Büyükbaba gidişat üzerine bir ders verir: “*Üzölme Küçük Ağaç! Gidişat böyle. Şahin yavaş (sağlıksız) olanı yakaladı. Böylece yavaş olan, gene yavaş olan çocuklar yetiştiremeyecek. Bildircın yumurtalarını en az bin fare yer. Hem hızlı hem de yavaş bildircın yumurtalarını... Yani şahin, gidişat sayesinde yaşar. Bildircına yardım eder. Gidişat böyle. Yalnız gereksinim duyduklarını al. Geyik alıyorsan, en iyisini alma. En küçük ve en yavaş olanını seç, o zaman geyik daha güçlü olur ve her zaman sana et verir. Panter bunu bilir. Sen de bilmelisin!.. Yalnızca arı, kullanabileceğinden fazlasını depolar... Bu yüzden ayı tarafından soyulur. Rakun ve Çerokiler tarafından da... Paylarından fazlasını depolayan ve kendilerini besleyen insanlar için de bu böyledir. Elleriindeki kaptırırlar. Bu konuda savaşlar olur... Uzun konuşmalar yaparak paylarından fazlasını ellerinde tutmaya çalışırlar... Erkekler, sözler*

ve bıçaklar yüzünden ölürlere, ama gidişatın kurallarını değiştiremezler.” (s. 16-17). Büyükbaba burada ekolojik dengeyi anlatmıştır. Ekosistem üzerinde insan eliyle yapılan her suni müdahale, doğanın dengesini bozmaktadır. Ve bu durumdan yine en çok etkilenecek olan canlı, insan olacaktır (Başlar ve Şahin, 1993). Yukarıda gidişat kavramı üzerine yapılan alıntıda doğadaki düzen ve akış betimlenmiştir. Kitap içerisinde ekolojik dengeye sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Bunun bir başka örneği ise şu şekildedir: *“Bir yerli, balıkçılık ya da avcılığı asla spor olsun diye yapmaz, yalnızca yiyecek için yapardı. Büyükbaba dedi ki spor için bir şeyi öldürmeye gitmek dünyadaki en aptalca, kahrolası şeymiş.”*(s. 134).

Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi Büyükbaba karmaşık soyut kavramları anlatırken bile yapılandırıcı yaklaşım ve ilerlemecilik felsefesinin de vurguladığı gibi deneyimlerden yararlanmaktadır. Büyükbaba, öğrenmenin gerçekleşmesi için asla anlatmakla yetinmez. Küçük ağacın problemi/durumu deneyimlemesi için fırsatlar sunar. İlerlemeci felsefe, doğadaki gelişme ve farklılaşmayı eğitimin betimleyici bir normu olarak kabul eder. Yani aslında gelişen yaşamlar iç içe olan eğitimin, doğal olarak ilerlemeci olması beklenir. Bu felsefenin merkezinde kendi yaşantıları aracılığıyla gelişen ve öğrenmeyi öğrenen bireyler vardır. Bu felsefeyle uygulanan eğitimde ise değişimin doğasını kavrayan ve demokratik tutum geliştiren davranışlar hedeflenir (Erkılıç 2013). Gidişat kavramını öğrenmesi için Büyükbaba'nın, Küçük Ağaç'a deneyimlemesi için sunduğu bir fırsat şu şekildedir: *“Çukura kurdukları tuzaklarına yakalanan bir hindiye büyükbaba eline alır ve ‘Yaşlı hindi bazı insanlara benzer. Her şeyi bildiğinden, çevresinde ne olduğunu görmek için asla bakmaz. Başı bir şey öğrenemeyecek kadar yüksektir’ der. Büyükbaba gidişat üzerine verdiği dersin anlaşılıp anlaşılmadığını test etmek için de tuzağa yakalanan altı hindiye ayakları bağlı halde yere uzatır. ‘Hepsi aynı yaşta... Yalnızca üç hindiye gereksinimimiz var, sen seç bakalım, Küçük Ağaç.’ Şimdi ‘her şeyin en iyisine layıktır ‘ ya da ‘küçüklere sen git annen baban gelsin’ mantığıyla bu hindilerin hepsini ya da en iyilerini ve büyüklerini alıp gitmemiz gerekir. Fakat Küçük Ağaç doğadaki gidişatın sürüp gidebilmesi için en küçük üçünü seçti! Küçük Ağaç gidişatı öğrenmişti; yalnızca gereksinim duyduklarını aldı; en iyisini almadı. En güçlü ve en iyiden gidişatın devam etmesi için vazgeçti.”*(s. 18). Biyologlara göre nesiller boyunca doğal seçim nedeniyle, evrimsel üstünlük sağlayan ve uyum

gösteren canlıların genlerini aktarmalarına doğal seçim denmektedir (National Research Council 1998). Doğal seçim yoluyla yaşam ile uyumlu ve güçlü olanlar türünü devam ettirebilirken, güçsüz olanlar av olur, avlanır. Büyükbaba Küçük Ağaç'a sunduğu bu deneyimleme fırsatıyla, Küçük Ağaç'ın gidişat ile ilgili olan doğal seçim kavramını uygulayarak öğrenmesini sağlamıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Büyükbaba'nın Küçük Ağaç'ın eğitiminde deneyimlerle gerçek problemler üzerinde düşünme süreçlerini aktif kılan, problem çözme metodunu vurgulayan, ilerlemeci felsefenin izlerini taşıyan uygulamalara yer verdiği görülmektedir. Öyle ki, cebindeki tüm parasını verip, hasta ve ölmek üzere olan bir buzağıyı satın alan Küçük Ağaç'a Büyükbaba kızmamıştır, engel de olmamıştır. Buzağıyı aldıktan kısa bir süre sonra ölen hayvan için Büyükbaba şöyle demiştir: “*Görüyorsun Küçük Ağaç, öğrenmenin yapmaktan başka yolu yok. Senin buzağıyı almanı engelleseydim, her zaman buzağın olması gerektiğini düşünecektin. Sana satın almanı söyleseydim, öldüğü için beni suçlayacaktın. Yaşam içinde öğrenmek zorundasın.*” (s. 111). Burada dikkat çeken önemli bir nokta Büyükbaba'nın ‘ölüm’e yaklaşımıdır. Kitap boyunca ölüm, yaşam akışında doğal bir olgu olarak kabul edilir ve bu, Küçük Ağaç'ın eğitimine de yansıtılır. Büyükbaba buzağısı öldüğünde Küçük Ağaç'a “*Buzağın öldü*” demiştir. Bunun üzerine Küçük Ağaç buzağıyı ayağa kaldırmaya çalışmış ve Büyükbaba: “*Bir şey öldüğü zaman... Ölmüştür.*” (s. 111) demiştir. Yine yaşlı köpekleri ‘Ringer’in ölümünde Büyükbaba Ringer’ı Küçük Ağaç ile birlikte gömmüştür ve ona şöyle demiştir: “*Neler hissettiğini biliyorum, çünkü kendim de aynı şeyleri hissediyorum. Sevip de kaybettiğin her şey sana bu duyguyu verir. Bundan kurtulmanın yolu hiçbir şeyi sevmemektir ki bu daha da kötüdür, çünkü o zaman sürekli boşluk hissedersin.*”(s. 99). Eğitim süreci içerisinde çocuğa kazandırılmak istenilen değerlerin, yaşamın akışı içinde sunulması, çocuğa doğal ve kalıcı bir öğrenme ortamı sağlanması açısından oldukça önemlidir. Kitap boyunca, Küçük Ağaç'ın eğitiminde bir rehber konumunda olan Büyükbaba ve Büyükanne, hiçbir zaman zorlamaya dayalı bir yaklaşım benimsememiş, süreç içinde önlerine çıkan hiçbir fırsatı da kaçırmamaya çalışmışlardır. Çocukların doğayla kurdukları ilişki engin bir merakla iç içedir. Bir yandan hayatın anlamını çözmeye çalışan çocuk, bir yandan da kendisinin doğayla olan bağına keşfetme mücadelesi verir (Taşkın ve Şahin 2008).

Çocukların zaten var olan bu merak duyguları harekete geçirilerek, karşılaşılan fırsatlar etkili bir eğitim aracı haline dönüştürülebilir ve böylece SGAE ortamı oluşturularak çocukların ekolojik döngünün farkına varmalarını sağlanabilir (Samuelsson 2011).

SGAE'nin ekosistem bilgisini içeren çevresel boyutu ve sağlıklı ve temiz bir çevrede yaşama hakkı olarak ifade edilen toplumsal boyutuyla ilişkili olduğu düşünülen kitaptaki örneklerden bazıları şöyledir: “*Büyükanne, ölü insanı kolayca tanıyabileceğini söyledi. ‘Ölü insanlar’... dedi, ‘Bir kötü insana baktığın zaman pislikten başka bir şey görmezsin. Onlar öteki insanlara baktığı zaman kötülükten başka bir şey görmezler. Ağaca baktıkları zaman kereste ve çıkardan başka bir şey görmezler; hiçbir zaman güzellik görmezler. İşte onlar yürüyen ölü insanlardır.*”(s. 77).“*Büyükanne dedi ki: ‘Ruh akli bütün diğer kaslar gibidir. Kullandığın zaman büyür ve güçlenir. Böyle olabilmesinin tek yolu onu anlamak için kullanmaktır. Ama beden aklınla ağgözlü ve benzeri olmaktan kurtulana kadar ona kapıyı açamazsın. Açtığın zaman anlayış gelişmeye başlar ve ne kadar anlamaya çalışırsan ruh akli o kadar büyür. ‘Doğal olarak’ dedi, ‘Anlayış ile sevgi aynı şeydir; insanların anlamadıkları şeyleri severmiş gibi görünmeye çalışarak çok fazla arka plana atmalarının dışında. Ki bu da yapılamaz.*”(s. 78). Doğa tüm toplumların ortak noktasıdır ve kitapta da söylendiği gibi doğanın bir devinim içerisinde olduğu düşüncesiyle hareket etmek gerekir. SGAE'nin toplumsal boyutu dünya üzerindeki yaşam olanaklarının ulus içi, uluslararası ve kuşaklararası olmak üzere adil şekilde dağılımına yönelik farkındalığın oluşturulmasını amaçlamaktadır (Özdemir 2007). Kitapta yerlilerin doğaya yaklaşımı şöyle ifade edilmiştir: “*Onlar kendilerini, yerlilerin yaptığı gibi doğaya verdiler; ona boyun eğdirmeye ya da bozmaya çalışmak için değil, doğayla birlikte yaşamak için.*” (s. 153). Bu durum Kızılderililerin doğa ve çevre konusunda önemli bilgi ve deneyim içeren bir kültüre sahip olduklarını kanıtlar niteliktedir (Hart 2016: 19). Burada bahsedilen, SGAE'nin toplumsal boyutuna verilebilecek güzel bir örnektir.

SGAE'nin toplumsal boyutu, kitaptaki şu satırlarda da göze çarpmaktadır: “*Büyükbaba dedi ki verdiğin bir şeyi nasıl yaptığını ona anlatmak, yalnızca ‘bir şey’ vermekten daha iyiymiş.*” Dedi ki, “*Bir adama kendi başına yapmasını öğretirsen o zaman adam iyi olur. Oysa yalnızca bir şey verip hiçbir şey öğretmezsen, o zaman adama geri kalan yaşamı boyunca,*

sürekli veriyor olursun. Büyükbaba dedi ki, “O adama yanlış hizmet yapmış olursun, çünkü sana bağımlı olursa, o zaman onun kişiliğini alır ve çalarsın.”(s. 193). “Büyükbaba dedi ki bazı insanlar yalnızca sürekli vermeyi severmiş, çünkü bu onları kibirli, verdiği kişiden daha iyi kılarmış. Yapmaları gereken tek şeyin, kişiye kendisine bağımlı olmamasını sağlayacak küçük bir şey öğretmek olduğu halde...”(s. 193-194). Sürekli vererek birini diğerine bağımlı kılmamak, Çeroki’lerin benimsedikleri genel bir tutumdur. Onların bu yaklaşımı SGAE’nin toplumsal boyutunu yansıtmaktadır. Bu yaklaşımın sonuçlarının ise, kaynakların sürdürülebilir kullanımı üzerine temellenmiş ekonomik gelişmeyi ifade eden, SGAE’nin ekonomik boyutunu destekleyeceği düşünülmektedir. Hardoy (1992), Satterthwaite vd. (1996) ve Adams (2006)’ın da vurguladığını gibi sürdürülebilir gelişmenin boyutları etkileşim halindedir ve birbirinden ayrı düşünülemez. Bu nedenledir ki; Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD)’nün (2016), ülkelerin gelişmişlik oranını gösteren istatistiksel verilerine bakıldığında, en gelişmiş ülkelerin kendi kendilerine yetebilen Avrupa ve İskandinav ülkeleri olduğu görülmektedir (OECD 2016). Örneğin bu ülkelerden biri olan Finlandiya’nın eğitim alanındaki başarısı da ortadadır. PISA gibi sınavlarda önemli bir başarı yakalayan Finlandiya’da eğitimin kalitesini arttıran en önemli unsur uygulamalı eğitimin yoğunluğudur. Ayrıca eğitim sürecindeki öz değerlendirme de çok önemli bir yer tutmaktadır (Bakioğlu ve Yıldız 2013). Öyle ki uygulamalı eğitime vurgu yapan yapılandırmacılık da, bireyin kendi kendini analiz ettiği bir eğitim yaklaşımıdır (Baş 2011).

Kitap içerisinde SGAE’nin ekonomik boyutunu ortaya koyan bir başka bölüm ise şu şekildedir: “Bay Şarap bana bir kalem verdi. Uzun ve sarıydı. Kalem açmanın belirli bir yolu vardı, böylece ucunu fazla ince yapmazdın. Ucu fazla ince yaparsan kırılırdı ve yeniden açman gerekirdi ki bu da kalemi hiç mi hiç gerek olmadan kısaltırdı. Bay Şarap dedi ki bana gösterdiği kalem açma yolu tutumlu bir yolmuş. Dedi ki tutumlu olmak ile cimri olmak arasında fark varmış. Cimriysen paraya tapan büyükbaşlar kadar kötü olurmuşsun ve paramı zorunlu olduğun şeyler için kullanmazmışsın. Dedi ki ‘Bu şekildeysen, o zaman para senin tanrındır ve bütün bunlardan iyi bir şey çıkmaz. Tutumluysan, paramı zorunlu olduğun şeyler için kullanırsın ama gevşek davranmazsın. Bay Şarap dedi ki ‘ bir alışkanlık başka bir alışkanlığa

yol açar ve bunlar kötü alışkanlıklarsa, sana kötü bir kişilik verirmiş. 'Parana karşı gevşek davranırsan, zamana karşı da gevşek davranırsın. Düşüncelerine ve başka şeye karşı da... Bütün insanlar gevşek davranırsa, o zaman politikacılar kontrolü alabileceklerini görürler'"(s. 200). Burada tüketim-harcama ilişkisine dikkat çekilmiştir. Kitapta politikacılara yönelik genel bir eleştiri hâkimdir. Aslında dile getirilen negatif eleştirilerin temelinde Beyaz Adam'ın yerli halka yaptığı zulüm yatmaktadır. Egemenlik ve güç tutkusu yüzünden bir Kızılderili kabilesi olan Çerokileri yok etmeye çalışan Beyaz Adam'a yönelik bir sitem vardır. Çünkü politikacıların uygulamaları en alt birime kadar doğayı ve insanları doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir ki, bu etkinin örneklerine ise kitabın birçok yerinde rastlanmaktadır. Kitabın bir bölümünde, devlet kademesindeki yetkili kişilerin Noel'i kutlamak için sınıfa bir çam ağacı getirdikleri ve bu çam ağacı için kendilerine teşekkür edilmesini bekledikleri görülmektedir. Bu, kitapta şu şekilde ifade edilmektedir: "... *'Buraya bakın çocuklar, size ne getirdik? Güzel değil mi? Kendi Noel ağacınız var!'* dediler" (s. 237). Ancak Küçük Ağaç, doğadan koparıp getirilen ağacın kendilerine ait olabileceğini kabul etmemiştir ve bu nedenle onlara teşekkür etmeyi reddetmiştir. Küçük Ağaç bu olay karşısında şu cümleleri kurmaktadır: "... *Ağaç kesmenin hiç mi hiç nedeni yoktu. Erkek çamdı ve yavaşça öldü...*" (s. 238). Bu bölümün de yine SGAE'nin ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutları ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Çevresel sorunların yerel düzeyde ele alınması gerektiğini belirten Hart (2016: 20), çocukların çevre politikalarında aktif görev alabileceklerini ifade eder. Kitapta bu konudaki çocuk katılımını esas alan birçok örnekten biri şu şekildedir: "...*Dağlarda yetişen bütün türlerden daha büyük bir kırmızı elma çıkarırdı. Yolda rastladığını ve aldığını, elmaları sevmediği için atmaya niyetlendiğini söylerdi. Ben de her zaman ona üzülmemesini, elmayı elinden alacağımı söylerdim. Büyükbaba ve Büyükanne ile paylaşmaya hazır beklerdim ama onlar da elma sevmezlerdi. Ki ben severdim. Çekirdeklerini sakladım ve bu tür elma veren birçok ağaç yetiştirmek için su kaynağı boyunca ektim.*" (s. 199). Burada görüldüğü gibi kaynakları zıyan etmemeye, paylaşmaya ve üretimin devamında aktif rol almaya ilişkin bir tutum söz konusudur ki, bu SGAE'nin tüm boyutları ile yakından ilişkilidir ve çocukların sürdürülebilir gelişmede ne kadar etkili olabileceklerini de göstermektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim erken çocukluk yıllarından itibaren ele alınması gereken bir konudur ve aynı zamanda ‘vatandaşlık’ ile yakından bağlantılı bir kavramdır (Hägglund ve Samuelsson 2009). Türkiye’de erken çocukluk eğitimi için sürdürülebilir kalkınma perspektifli çalışmaların 2010 yılından sonra ele alınmaya başlandığı görülmektedir (Gezer 2010; Haktanır vd. 2010; Öztürk vd. 2012; Kabadayı 2016; Öztürk ve Olgan 2016; Toran 2017). Sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla birlikte ele alınmalıdır ve birbirinden bağımsız düşünülmemelidir (Hardoy 1992; Satterthwaite vd. 1996; Adams 2006; Sarıkaya ve Kara 2007).

“Küçük Ağaç’ın Eğitimi” adlı kitabın yapılandırmacı yaklaşım ve ilerlemecilik felsefesi odağından, sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim yönüyle incelendiği bu çalışmada, kitap içerisinde sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitimin ekonomik, çevresel ve toplumsal olarak adlandırılan her üç boyutu ile ilgili birçok etkili örneğe yer verildiği görülmektedir. Doğayla ilişki içinde olmak, çocukların gelişimlerini desteklediği gibi insanın sağlığını, konsantrasyon yeteneğini, oyunlardaki yaratıcılığını ve çevre sorumluluğuna temel sağlayacak bir bağın oluşmasını da olumlu yönde etkileyecektir (Louv 2010: 53). Çocuklar ve gençler, sanayileşmiş birçok ülkenin çevre hareketinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Çocuklar değişime açıktırlar ve mevcut ekonomik sistem ve sosyal düzen ile daha az bütünleşmişlerdir (Hart 2016: 126). Bu nedenle çocuklar için sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitimde, çevreye yönelik bilgi ve uygulamalarını düzenlemek için uygun yaklaşımlar temel alınarak çocukların bu eğitimde yerel düzeyde aktif uygulayıcılar olmalarının önünün açılması önemli görülmektedir. Ayrıca araştırma kapsamında incelenen bu kitabın hem ailelere, hem eğitimcilere, hem de öğrencilere hitap eden yönü olması nedeniyle eğitimde bir rehber niteliğinde okunmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Adams, William Mark (2006). "The Future of Sustainability: Re-Thinking Environment and Development in the Twenty-First Century". *In Report of the IUCN Renowned Thinkers Meeting, 29-31 January*, s. 1-18.
- Arslan, Mehmet (2007). "Constructivist Approaches in Education". *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, C. 40, S.1, s. 41-61.
- Aslan, Dolgun ve Hasan Aydın (2016). "Yapılandırmacı Öğretim Kuramının Felsefi Paradigmaları: Bir Derleme Çalışması". *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 2, s. 56-71.
- Bakioğlu, Ayşen ve Ali Yıldız (2013). "Finlandiya'nın PISA Başarısına Etki Eden Faktörler Bağlamında Türkiye'nin Durumu". *Eğitim Bilimleri Dergisi*, S. 38, s. 37-53.
- Baş, Gökhan (2011). "Türkiye'de Eğitim Programlarında Yapılandırmacılık: Dün, Bugün, Yarın". *Eğitim Dergisi*, S. 32.
- Başlar, Süleyman ve Nurettin Şahin (1993). "Ekolojik Denge Ve Yok Olan Değerlerimiz". *Çevre Dergisi*, S. 9, s. 15-20.
- Carter, Forest (2017). *Küçük Ağaç'ın Eğitimi*, Çev: Ş. Süer Kaya, İstanbul: Say Yayınları.
- Erkiliç, Turan Akman (2013). "Eğitim Felsefesi Akımları". *Eğitim Felsefesi İçinde*, Ed: Adnan Boyacı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Geray, Cevat (1997). "Çevre İçin Eğitim". *İnsan Çevre Toplum İçinde*, Yay. Haz: Ruşen Keleş, Ankara: İmge Yayınevi.
- Gezer, F. Şebnem (2010). *Integrating Sustainability into Early Childhood Education through In-Service Training: An Effort towards Transformative Learning*. Doktora Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Glesne, Corrine (2015). *Nitel Araştırmaya Giriş*, Çev. Ed: Ali Ersoy, Pelin Yalçinoğlu. Ankara: Anı Yayınevi.

Hägglund, Solveig ve Ingrid Pramlig Samuelsson (2009). "Early Childhood Education and Learning for Sustainable Development and Citizenship". *International Journal of Early Childhood*, C. 41, S. 2, s. 49-63.

Haktanır, Gelengül vd. (2010). "Perceptions of Turkish Early Childhood Pre-Service Teachers about Sustainable Development". OMEP XXVI. World Congress, 11-13 August, Goteborg / Sweden.

Hardoy, Jorge E. (1992). *Environmental Problems in Third World Cities*. London: Earthscan.

Hart, Roger A. (2016). *Çocukların Katılımı*. Çev: T. Şener Kılınç, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Johnson, Burke ve Lary Christensen (2014). *Eğitim Araştırmaları*. Çev. Ed: Selçuk Beşir Demir, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kabadayı, Abdülkadir (2016). "A Suggested In-Service Training Model Based on Turkish Preschool Teachers Conceptions for Sustainable Development". *Journal of Teacher Education for Sustainability*, C. 18, S. 1, s. 5-15.

Louv, Richard (2010). *Doğadaki Son Çocuk*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

Merriam, Sharan B. (2013). *Nitel Araştırma*. Çev. Ed: Selahattin Turan, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Mil, Burak (2007). "Nitel Araştırmalarda Söylem Analizi ve İlkeleri". *Nitel Araştırma - Neden, Nasıl, Niçin İçinde*, Ed: A.Yüksel, B. Mil, Y. Bilim, Ankara: Detay Yayınları.

Miller, H. Patricia (2017). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. Yay Haz: B. Onur, Çev. Z. Gültekin, Ankara: İmge Yayınevi.

National Research Council (1998). *Teaching About Evolution and The Nature Of Science*. Washington, DC: National Academy Press.

Nola, Robert (1998). "Constructivism in Science and Science Education: A Philosophical Critique". *In Constructivism in science education: A philosophical examination*, Ed: M. R. Matthews, Springer Science & Business Media.

Nosich, M. Gearld (2016). *Eleştirel Düşünme ve Disiplinler Arası: Eleştirel Düşünme Rehberi*, Çev: Birsal Aybek, Ankara: Anı Yayınevi.

OECD (2016). *Data*.[_http://data.oecd.org](http://data.oecd.org) [Erişim: 04.09.2017].

Özdemir, Oğuz (2007). “Yeni Bir Çevre Eğitimi Perspektifi: “Sürdürülebilir Gelişme Amaçlı Eğitim””. *Eğitim ve Bilim*, C. 32, S. 145, s. 23-39.

Öztürk, K. Deniz vd. (2012). “Preschool Children’s Ideas on Sustainable Development: How Preschool Children Perceive Three Pillars of Sustainability with the Regard To 7R”. *Educational Sciences: Theory and Practice* S. 12(4), s. 2987-2995.

Öztürk, K. Deniz ve Refika Olgan (2016). Analysis of Pre-School Teachers’ Views on the Importance of Education for Sustainable Development By Means Of Location and Household Type in Childhood”. *International Journal of Environmental and Science Education*, C. 11, S. 13, s. 6303-6313.

Piaget, Jean (1999). *Çocukta Zihinsel Gelişim*. Çev: Hüsen Portakal, İstanbul: Cem Yayınevi.

Samuelsson, Ingrid Pramlig (2011). “Why We Should Begin Early with ESD: The Role of Early Childhood Education”. *International Journal of Early Childhood*, C. 43, S. 2, s. 103-118.

Sarıkaya, Muammer ve F. Zişan Kara (2007). “Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık”, *Celal Bayar Üniversitesi İİBF, Yönetim ve Ekonomi*, C. 14, S. 2, s. 221-233.

Satterthwaite, David vd. (1996). *The Environment For Children: Understanding And Acting On The Environmental Hazards That Threaten Children And Their Parents*. London: Earthscan.

Sauve, Lucie (1996). “Environmental Education and Sustainable Development: A Further Appraisal”. *Canadian Journal of Environmental Education*, S. 1, s. 7-34.

Sönmez, Veysel (2006). “Eğitim Felsefesi Temelleri”. *Eğitim Bilimine Giriş İçinde*, Ed: N. Saylan, Ankara: Anı Yayınevi.

Şaşan, H. Hasan (2002). “Yapılandırmacı Öğrenme”. *Yaşadıkça Eğitim*, C. 74, S. 75, s. 49-52.

Şimşek, Nurettin (2004). “Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım”. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, C. 3, S. 5, s. 115-139.

Tanrıverdi, Belgin (2009). “Sürdürülebilir Çevre Eğitimi Açısından İlköğretim Programlarını Değerlendirilmesi”. *Eğitim ve Bilim*, S. C. 34, S. 151, s. 89-103.

Taşkın, Özgür ve Birgül Şahin (2008). “Çevre Kavramı ve Altı Yaş Okul Öncesi Çocuklar”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 23, S. 23, s. 1-12.

Tıraş, H. Hayrettin (2012). “Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme”. *Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, s. 57-73.

Toran, Mehmet (2017). “Erken Çocukluk Eğitimi İçin Sürdürülebilir Kalkınma: Türkiye Kökenli Yayınlarla Yönelik Bir Değerlendirme”. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, s. 33-44.

UNESCO (1997). *Educating for a Sustainable Future. A Transdisciplinary Vision for Concerted Action*. Paris: UNESCO.

http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_a/popups/mod01t05s01.html [Erişim: 04.09.2017].

UNESCO (2005). *Guidelines and Recommendations for Reorienting Teacher Education to Address Sustainability*.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001433/143370e.pdf> [Erişim: 04.09.2017].

UNESCO (2017). *Education for Sustainable Development*.

<http://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development> [Erişim: 04.09.2017].

United Nation (2017). *Sustainable Development Goals*.

<https://sustainabledevelopment.un.org/focussdgs.html> [Erişim: 04.09.2017].

Walker, F. Decker (2003). *Fundamentals of Curriculum: Passion and Professionalism*. Routledge.

WCED (1987). *The World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. United Nations General Assembly document A/42/427, Oxford University Press.

Whitsed, Nicky (2004). “Learning and Teaching”. *Health Information & Libraries journal*, C. 21, S. 1, s. 74-77.

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.